

LA NOMINACIÓ OFICIAL D'ALGUNS TOPÒNIMS PENEDESENS DURANT LA SEGONA REPÚBLICA I LA GUERRA CIVIL

JOSEP MARIA INGLÈS I RAFECAS

Un cas manifest i clar d'hagiofòbia que no transcendí gaire, per no dir gens, ni tingué conseqüències catastròfiques a l'entorn penedesenc quant a la seva toponímia, que fou recuperada a bastament. Tot fou assumit amb la indiferència amb la qual s'acostuma a interrelacionar aquestes postures extremadament occises i que sensibilitzen enormement.

Tot ens ha tornat a bon port i el seny ha prevalgut a la rauxa d'un punt precís de la nostra història col·lectiva.

LA NOMINACIÓ OFICIAL D'ALGUNS TOPÒNIMS PENEDESENCs DURANT LA SEGONA REPÚBLICA I LA GUERRA CIVIL

*En record i bona memòria de l'amic inconegut
Enric Moreu-Rey (1917-1992), que vam co-
municar-nos una vegada, i no ens hem vist, ni
conegut, ni ens veurem ja mai més...*

La motivació pel que hem escollit aquest tema, tot i que no s'aparta gaire de la ceba que ens empeny normalment: el fet toponomàstic; es deu a què un veí, un conegut, de la meua vila, amb el qual vàrem coincidir en un establiment públic, em va escometre amb aquesta pregunta: «—Durant la guerra (a molts quan diem el mot guerra, d'immediat, entenem que es refereix a la guerra civil del 1936-1939) com en deien, de l'estació de Sant Vicenç?» Em va agafar de sobtada i fredament alhora. Vaig respondre que en arribar a casa ho miraria tot seguit (cosa que vaig fer). Sabia on trobar-ho. A la publicació facsímil de *La Divisió territorial de Catalunya*, editada per la Conselleria d'Economia de la Generalitat, a l'octubre de 1937. Aquest llibret consta de 120 planes, amb il·lustracions o fotogravats, a més d'una il·lustració cartogràfica intercalada en els diversos capítols dels quals consta, que són sis. El primer tracta de les divisions territorials antigues; el segon de les divisions territorials modernes; al tercer, s'hi explica la «**Gènesi de la Divisió Territorial, la seva aplicació**»; al capítol quart que s'intitula: «**La Divisió territorial de Catalunya, vigent**»; el cinquè: «**Característiques regionals de la nova**

divisió», i el darrer, el sisè, és el nomenclàtor dels municipis de Catalunya, col·locats per ordre alfabètic. A cada topònim precedeix una lletra versal o xifra romana, que indica la regió on s'inclou el topònim de referència, les diverses versals emprades denotaven, p. e., si era una **B** = l'**Alt Penedès**, una **C** = el **Baix Penedès** i una **D** = el **Garraf**. La **Regió Tercera** encabia cinc comarques. La **A** era l'**Alt Camp** i la **E** el **Tarragonès**. Els caps de comarca, les lletres restants, B-C-D, ja les hem descrites fa un instant, eren el **Gran Penedès**, que el constituïm tots nosaltres. Seguia la denominació del topònim enregistrat i quan junt al nom hi ha un asterisc, signe en forma d'estel usat en l'escriptura per indicar la referència a una nota marginal. En el nostre cas remet al fet que el cens que s'hi esmenta correspon al de l'any 1930, perquè el nombre d'habitants que s'indica tot seguit al nom de cada entitat municipal, a excepció dels que porten l'asterisc, correspon al cens de 1936. I, per distingir les xifres provisionals, estan assenyalades amb una o volada, signe més petit que el tipus del text que es col·loca a la part superior de la ratlla. Acaba el nomenclàtor amb la lletra ics o xeix i, ves per on, com a tall curiós, amb un sol topònim: Xerta. Segueix el quadre sinòptic de la Regió IX i unes fotografies de la mateixa regió, corresponents a diversos indrets de les quatre comarques que la componen.

Tot seguit s'entra a l'apèndix, en la construcció del qual s'esmenta: «**que durant la preparació d'aquesta obra ha estat oficialment aprovat el canvi de nom d'un cert nombre de municipis a petició dels ajuntaments respectius.**» Aquesta actitud de canvi va recaure en molts dels noms que portaven l'adjectiu *Sant*. És una qüestió que va fer forrolla durant el període republicà (1931-1936) en el seu punt de fastigi delirant, l'hagiofòbia va ser incontrolable, com moltes altres coses tristes i patidores per un sector específic de la societat d'aleshores, i que no vénen al cas. Els fets d'octubre (1934), en són una prova evident i extrínseca, el denotant de l'estat caòtic on s'havia arribat. Tot el que feia, per dir-ho així, tuf de «missa» no era ben vist. Els «**menja capellans**» van anar a la seva, sense miraments, ni controls. Va ser una cosa, uns fets, que volem que sigui irrepetible per al respecte mutu i la vida humana.

Els topònims penedesencs malmenats són una dotzena. Hi ha una o dues excepcions referents a dos topònims més.

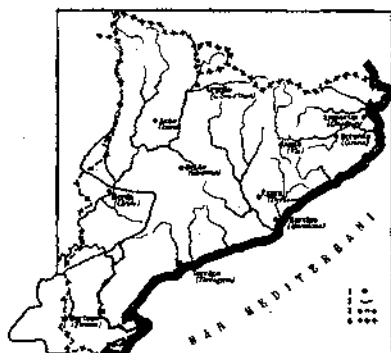

Fig. 1 - 1: El Convent Jurídic Tarraconense, dels temps romans, segons diversos autors. 1. Poblacions (noms antics i noms actuals). 2. Límit hispànic del Convent Jurídic. 3. Límits actuals amb Aragó i València. 4. Fronteres actuals (França i Andorra).

Fig. 1 - 2: Els principals comtats catalans a la fi del segle XI, en temps de Ramon Berenguer III. 1. Poblacions. 2. Monestirs. 3. Límits de comtats. 4. Límit d'Andorra. 5. Límits actuals amb Aragó i València. 6. Frontera actual (França).

Fig. 1 - 3: Les vegueries del 1304 i territoris on no entrava veguer. 1. Poblacions. 2. Límits de vegueries i de territoris senyorials. 3. Límits actuals amb Aragó i València. 4. Frontera actual d'Estat. Les demarcacions ratllades indiquen territoris sense jurisdicció de veguer. (La Ral, o la Reial, avui és un agregat de Sant Pau de Segúries, entre Sant Joan de les Abadesses i Camprodon).

Fig. 1-4: Demarcacions de Catalunya, segons el fogatge de Pere III, de l'any 1359. 1. Poblacions. 2. Límits de demarcacions. 3. Límits actuals amb Aragó i València. 4. Frontera actual d'Estat. Els territoris ratllats que no porten nom no ha estat possible atribuir-los, amb la relació del fogatge, a cap demarcació.

Fig. 2 - 1: Les vegueries en començar el segle XVIII, segons una relació i el mapa de Joan Aparici. 1. Capitals de vegueria. 2. Límits de vegueries i sota-vegueries. 3. Límits amb Aragó i València. 4. Frontera d'Estat.

Fig. 2 - 2: La divisió en corregiments, segons el Decret de Nova Planta de Felip V. 1. Capitals de corregiment. 2. Límits de corregiment. 3. Límits amb Aragó i València. 4. Frontera d'Estat.

Fig. 2 - 3: Croquis del mapa comarcal publicat per la Ponència, segons els resultats de l'enquesta feta als ajuntaments. 1. Límits comarcals. 2. Límits amb Aragó i València. 3. Frontera d'Estat. (S'han suprimit els noms atribuïts a territoris d'àrees massa reduïdes, ja que no tenen importància i haurien complicat el croquis).

Fig. 2 - 4: Les Comarques de Catalunya, segons un estudi de Norbert Font i Sagué. 1. Límits de comarca principal. 2. Límits de comarques secundàries dependents d'una principal (a més, totes les comarques secundàries s'han indicat amb tipus de lletra més petit). 3. Límits amb Aragó i València. 4. Frontera d'Estat.

Fig. 3 - 1: Croquis amb les àrees de radiació dels mercats de Catalunya, fet a base del mapa publicat per la Ponència. 1. Centres de mercat. 2. Límits de les àrees de mercats. 3. Límits de les àrees de submercats, o sigui, poblacions que fan de mercat de rodalia, però que van a un altre mercat. 4. Límits amb Aragó i València. 5. Frontera d'Estat.

Fig. 3 - 2: Mapa amb les demarcacions del primer projecte divisional de la Ponència. 1. Caps de demarcació. 2. Límits de demarcació. 3. Límits amb Aragó i València. 4. Frontera d'Estat.

Els deu mapes reproduïts mostren l'evolució de la divisió territorial de Catalunya des del Convent Jurídic Tarraconense del temps dels romans fins al primer projecte divisional de la «Ponència d'Estudi de la Divisió Territorial de Catalunya» creada per les Conselleries de Cultura i Governació de la Generalitat l'any 1931 (croquis cartogràfics extrets de l'obra La Divisió Territorial de Catalunya, publicada a l'octubre de 1937 per la Conselleria d'Economia de la Generalitat de Catalunya).

La llista agredida és aquesta:

Aigüesbones, que correspon òbviament a **Sant Quintí de Mediona**, intuïm que es posà aquest nom per l'abundor d'aigües que hi ha al terme de Sant Quintí, bona mostra de la qual són **les Deus**, tan famoses al Penedès i rodalies.

Calders del Baix Penedès, creiem que l'afegitó fou per diferenciar-lo i no confondre'l amb l'homònim del Bages.

Domenys del Penedès va suplir el de Sant Jaume dels Domenys.

Guardiola del Penedès, que suplia a Font-rubí. No hi veiem la punta, hi posem en tot cas un gran interrogant.

Oliva del Penedès, el mateix per a Santa Oliva.

Ribes del Penedès substituïa a Sant Pere de Ribes.

Riude bitlles, l'altre Sant Pere, evident.

Sesgarrigues, el mateix per a Sant Cugat.

Un cas desuet i obtús el trobem amb la denominació escollida per a **Santa Fe del Penedès**, ho fou per:

La Torre del Penedès, no hi sabem veure la raó possible d'aital denominació, perquè no creiem pas que faci referència a la citació del Castell de Santa Fe, en els fogatges de 1365-70, el qual pertanyia a l'Arquebisbe de Tarragona. Ara per ara, no hi trobem el possible desilorigador.

Llorenç d'Hortons, prou clar: Sant Llorenç.

Castellsarroca. Ja té més sentit, però trontolla...

Sadurní d'Anoia. No hi ha confusió possible, la vila del vi escumós perdé el Sant inicial.

Indubtablement us preguntareu: i Santa Margarida i els Monjos? Tinc el convenciment que no hi va haver canvi. Almenys ho desconexem totalment tot i les nostres indagacions prop del poble.

Durant la proclamació d'aquesta comunicació, un assistent ens digué que a Sant Marçal, i com un cas excepcional ho considerem, se l'imposà la denominació de **El Progrés**. Per què ens preguntem, encara?

DISCERNIMENT SOBRE LA QÜESTIÓ

Al nostre entendre, la decisió de canvi desproveïda de la més elemental consideració, i per tant controvertible i tan allunyat de la història particular dels nostres pobles, com per l'ús i abús que se'n féu a Catalunya, ja que no creiem que fos una «**reforma necessària**», ni prou convincent també, perquè segurament la gent, les persones senzilles allunyades de les falòrnies hagiòfòbiques i politiqueries dels governants, molts despullats de la més elemental cultura; per tant, incults i cegats per l'antimònia més decebedora, actuaren així, amb valentia, com hem apuntat el poble ras, el senzill, tant en el parlar com en el fer, en la parla col·loquial, la de cada dia... mai no va canviar-los, i va continuar denominant-los com feia segles s'havien sentit anomenar, i no sols passaria amb els naturals d'un mateix poble, sinó també els passaria als de la rodalia, que per entendre's fàcilment ho feien com sempre ho havien fet.

EPÍTOM

En tot cas i com a tancament de les nostres observacions sobre aquest manifest d'hagiòfòbia, portat, és clar, per les circumstàncies especials del moment, cosa que passava al Penedès i a bona part de Catalunya, hem de palesar un punt que veritablement ens ha sorprès. Es tracta dels mapes oficials que s'inclouen, els topònims hi consten com fins aleshores, sense cap mena de correcció o canvi.

Ens reiterem; com a conclusió: oficialment van poder canviar-se alguns noms de població sense miraments, però els habitants de la comarca, segurament, van continuar denominant els pobles amb el nom de sempre. No els vinguessin amb orgues, per a ells ja els estava bé. Almenys s'entenen i sabien a què atènyer-se, i també de què anaven, és clar.